

סיכום

לעשיית עולת העוף בקרן דרומית מזרחית, שהיא על הסובב, ודעת תוס' שאף בקרן דרומית מערבית העוף נעשה על הסובב.

בעשיית העבודות בקרן זו הכהן אינו מקיף את המזבח, אלא עולה מיד לשמאלו ובתום עבודתו חוזר על עקביו. הדבר נובע מטעם מיוחד בקרבנות אלו, שיש חשש שעשן המערכה יזיק להם.

במשנה בתמיד נאמר, שכהן גדול המנסך מקיף את המזבח ואחר כך מקבל לידו את הנסכים מכהן אחר. טעם ההבדל בינו לבין כהן הדיוט, שהכהן הגדול עשה במזבח עבודות נוספות (רש"י ורע"ב), או כדי להראות שיש לו רשות ללכת כרצונו (רבנו שמשון). או משום שיש לו כהן שיסייעו להגיש לו את הנסכים (רא"ש). לדעת הרמב"ם, כל כהן רשאי לבחור האם ללכת שמאלה לקרן זו או להקיף ולקבל לידיו את הקרבן בסוף הקפתו.

הכהנים העובדים במזבח הולכים בו במסלול היקפי מימין לשמאל, עולים במזרחו ויורדים במערבו, בין בהליכתם בסובב ובין במקום הילוך רגלי הכהנים בראש המזבח. הדבר נועד הן כדי שהליכתו תהיה לצד ימין והן כדי שיקיף את המזבח, כדי בפני עצמו (תפארת ישראל).

באשר לצורת ההליכה, יש אומרים שהכהן מצדד את גופו, כך שפניו יהיו אל מרכז המזבח והוא מתקדם לכיוון צד גופו הימני (רש"י ומאירי), ויש אומרים שהכהן הולך כדרכו, כשפניו אל כיוון התקדמותו (ריטב"א).

שלוש עבודות נעשות בקרן דרומית מערבית למעלה: ניסוך המים והיין, ועולת העוף כשאינן לה מקום במזרח. שתי הראשונות נעשות בראש המזבח, ובשלישית נחלקו ראשונים: דעת רש"י שאף היא בראש המזבח, בניגוד

מערכה קנח. כיצד מולקים? (סד,ב)

אחיזת העוף – שיטת רב. העוף בתוך כף היד, שתי הכנפיים בין האצבע לאמה ושתי הרגלים בין הזרת לקמיצה. צואר העוף על האגודל. בתמונה זו העוף מוחזק ביד ימין, על פי דעת השיטה מקובצת להלן שהן האחיזה והן המליקה נעשות בימין, אך מבחינה מעשית לא ברור כיצד ראש העוף מוחזק על האגודל ללא סיוע של השמאל ואינו נשמט, וכיצד ניתן גם למלוק בעזרת האגודל שצואר העוף נשען עליו.

מליקת

העוף נעשית על ידי חיתוך השדרה והמפרקת ושני ה'סימנים', קנה וושט (בחטאת – אחד מהם, ובעולה – שניהם, כדברי הגמ' להלן סה,ב). פעולה זו נעשית מצד עורפו של העוף, ולא באמצעות סכין אלא בידו וציפורנו של הכהן (תוספתא זבחים ז,ב). במערכה זו נעסוק באופן שבו הכהן אוחז את העוף בשעת המליקה, בין בחטאת ובין בעולה: היכן מונח העוף? באילו אצבעות ישתמש הכהן לאחיזתו? ובאיזו אצבע ימלוק? בכל שאלות אלו הוצעו בגמרא ובמפרשים דרכים שונות. לצד הדיון המעשי בפרטי הדברים, יש לברר גם את יסודם ההלכתי: האם יש חשיבות הלכתית בכל פרט ופרט, או שהדבר נתון לשיקול דעתו של הכהן? האם הדרכים השונות שהוצעו בגמרא ובמפרשים חלוקות זו על זו?

דרך אחיזת העוף

בגמ' מובאים דברי רב זוטרא בר טוביה בשם רב: "כיצד מולקין חטאת העוף? אוחז גפיו בשתי אצבעות, ושתי רגלים בשתי אצבעות, ומותח צוארה על רוחב גודלו, ומולקה". פירושו: הכהן אוחז את העוף בתוך כף ידו כשכנפיו בין האצבע לאמה, רגליו בין הזרת לקמיצה. צואר העוף נכרך סביב האגודל, כשגרוננו (הצד התחתון, שאינו ראוי למליקה) מונח על הצד החיצוני של האגודל, כלומר, הצד שבו הצפורן (רש"י ושטמ"ק אות יד)!

1. לשון רש"י: "ומותח צוארה – גרונה התחתון [הצואר, הצד הנגדי לעורף הנמלק] מותח על רוחב החיצון [העליון, הצד שבו הצפורן] של גודל, שמכניס הצואר בין אצבע לגודל [צואר העוף נכרך סביב האגודל, ומוחזק בקצהו הקדמי

בין האצבע לאגודל], נמצא הגרון [התחתון] לצד גודלו ומותחו על גודלו והעורף מלמעלה ומולק".

הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות ז,ח) נקט להלכה כדעת הברייתא (ולא פירט באיזה אצבע בדיוק יאחזו). ביראים (סי' תנז) ובסמ"ג (עשה קפא) הובאו שתי הדעות, ואפשר שלדעתם אין זו מחלוקת, וידעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד, לפי נוחות הכהן וגודל העוף.

לשון הרמב"ם (שם): "ואם שינה ואחז מכל מקום – כשרה". הרדב"ז כתב שמקור דבריו הוא מסברה, אבל מדברי הרמב"ם בפירוש המשנה (זבחים ז,א-ג) יש ללמוד על מקורו: במשנה שם נאמר: "חטאת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת – כשרה", והרמב"ם התקשה בשאלה מה החידוש בדבר ומדוע נקטה המשנה לשון דיעבד: "שעשאה... כשרה"⁴, ופירש: "רוצה לומר, ואפילו שינה במליקתה". ובהמשך: "ומותר לאוכלה ואף על פי ששינה במליקתה ולא מלקה כמו שאמרנו בסדר מליקת חטאת העוף בפרק שלפני זה, לפי שאותו הסדר למצוה, ואם שינהו

שיטת רב על פי הרמב"ם. העוף בתוך כף יד שמאל, צואר העוף נכרך על אגודל יד שמאל, והאגודל של ימין חופשי למלוק.

לאחר מכן מובאת ברייתא דומה ("במתניתא תנא", המובאת גם בתוספתא פ"ז ה"ב), אלא שהיא מסיימת "ומותרת צוארה על רוחב שתי אצבעות", מצידן הפנימי (רש"י). הגמ' מבארת, שלדעה זו "ציפרא מלבר", מחוץ לכף היד². רש"י אינו מפרש כיצד נאחזים הכנפיים והרגליים לשיטת המתניתא, ונראה שלדעתו אין בנקודה זו הבדל בין שתי השיטות. ברם, ר' עובדיה מברטנורא (זבחים ו,ד), הנוקט כדברי המתניתא, כותב שהגפיים נאחזות בין הזרת לקמיצה³. דעה שלישית בברכת הזבח ובחסידי דוד (פ"ז ה"ב), שהגפיים נאחזות בין הקמיצה לאמה, אף זאת כדי לאפשר את מתיחת הצואר על האצבע והאמה.

שיטת המתניתא על פי השיטה מקובצת – צד שני. אותה שיטה נראית בציור זה מצד אחר.

לא הפסיד כלום". הרמב"ם רומז לפירושו בפ"ו מ"ד, שם כתב את "סדר מליקת חטאת העוף" ודרך האחיזה המבוארת בברייתא, ונמצא שהרמב"ם דייק מן המשנה שסדר האחיזה אינו מעכב⁵. מכל מקום, יש חידוש בהגדרת הדבר כ'מצוה',

לאגודל (ראה תמונה בעמוד הבא), ובאופן זה אין כל אפשרות למלוק באותה יד. אכן, הרע"ב לשיטתו שהאחיזה נעשית בשמאל והמליקה בימין, כדעת הרמב"ם.

4. בתוס' (סו,א ד"ה חטאת העוף) פירשו שנקטה המשנה לשון זו אגב הדינים האחרים שם.

5. כך ביארו את הרמב"ם בחק נתן וקרן אורה ומעיל שמואל, כולם בדף סו,א. יש

שיטת המתניתא על פי השיטה מקובצת. העוף מוחזק ביד ימין מחוץ ליד, שתי הכנפיים בין האצבע לאמה ושתי הרגלים בין הזרת לקמיצה (חלוקת האצבעות - כמו לשיטת רב). באופן זה מובן יותר כיצד ניתן למלוק וגם לאחוז באותה יד.

2. ביראים (סי' תנז) הנוסח "ציפרא מלבר", ואפשר שמוסב על הצפורן שמולק בה, שמכיוון שהאגודל אינו שותף בהחזקת העוף הרי הצפורן משוחררת למלוק.

3. אפשר שגרס בגמ' כפי שמופיע בילקוט שמעוני (רמז תעד), שרב מקדים את אחיזת הרגלים ואילו המתניתא מקדימה את אחיזת הגפיים. על פי שיטה זו שהכנפיים נאחזות בין הזרת לקמיצה נמצא שראש העוף פונה לכיוון הזרת וזנבו

בשאלה האם אחיות העוף מהווה 'עבודה' הטעונה ימין. במקדש דוד (סי' כח,ד), שנקט מדעתו כשיטת השטמ"ק, דימה זאת לגמ' במנחות (ז,א) אודות אחיות הכלי במנחה: הגמ' שם אומרת שאם אסור לקמוץ את המנחה מכלי המונח על גבי קרקע, או לקדש את הקומץ בכלי המונח על גבי קרקע – נדרשים בקמיצה שלושה כהנים, שניים לאחיות שני הכלים ואחד לקמיצה עצמה, ופירש רש"י (ד"ה

ואף היתה הוה-אמינא שהדבר מעכב, שכן היה מקום לראות זאת כהצעה בעלמא שאין חשיבות לאופן ביצועה המדויק.

שיטת המתניתא על פי הרע"ב. הכנפים בין הזרת לקמיצה, והרגלים בין האצבע לאמה. בצורה זו ראש העוף פונה לכיוון הזרת, וקשה למלוך כן, אלא שהרע"ב לשיטתו שאחיות העוף נעשית ביד שמאל.

שיטת המתניתא על פי הרמב"ם. העוף מוחזק ביד שמאל, ויד ימין חופשית למלוך. קיים הבדל קל בינו לבין הרע"ב לעיל: לרע"ב ראש העוף לכיוון הזרת של שמאל, והכהן צריך להחזיק את יד שמאלו כאשר פנים היד לכיוון פני הכהן, וכך הזרת של שמאל סמוכה אל האגודל של ימין, בו הוא מולק. לעומת זאת לרמב"ם הכהן צריך להחזיק את יד שמאלו כאשר גב היד לכיוון פני הכהן, וכך האגודל של שמאל סמוך לאגודל של ימין.

אחיות העוף ומליקתו – ביד אחת או בשתי ידיים?

המליקה נעשית ביד ימין, כמבואר במשנה (סח,א), וזאת מפני שהיא עבודה, ונאמר בה "והקריבו הכהן אל המזבח ומלק" (ויקרא א,טו), וכל עבודה שנאמר בה "כהן" – טעונה ימין (גמ' לעיל כד,ב). וכן שנינו (סח,א) בין המליקות הפסולות: "מלק בשמאל או בלילה"⁶.

באשר לאחיות העוף מצאנו מחלוקת ראשונים: בשיטה מקובצת (אות יד) כתב: "ובאותו גודל עצמו [שאוהו בו את צואר העוף] מולק, כי כל העבודות נעשות בימין, ולכך היתה עבודה קשה". כלומר, שהן האחיות והן המליקה נעשות בימין, וזהו מקור הקושי הרב שבגללו אומרת הגמ' שהמליקה היא מן העבודות הקשות במקדש. כדעה זו תפסו בערוך השולחן (סי' עז,יב) ובמקדש דוד (סי' כח,ד). לעומת זאת, בפירוש המשנה לרמב"ם (זבחים ו,ד) כתב: "וסדר מליקת חטאת העוף שיתפוש שתי הרגלים בין שתי אצבעות מאצבעות ידו השמאלית", וכן כתבו גם הרע"ב ובעל תפארת ישראל ('חומר בקודש' פרק ו,ז).

נראה ששורש המחלוקת בין השטמ"ק לרמב"ם נעוץ

הוצרכתה): "וכהן אחד אינו יכול להגביה שני הכלים, דאין עבודה בשמאל". בדומה לכך מתחדש כאן שיש דין מיוחד לאחוז את העוף, ואסור למלקו כשהוא על גבי קרקע כפי שנעשה בשחיטה, ולכן גם אחיותו טעונה ימין⁷. זהו ביאור אפשרי לדעת השטמ"ק, אבל אין בזה כדי להוות קושיה על שיטת הרמב"ם, שכן לא מצאנו מקור המחייב הגבהה של העוף כדין בפני עצמו⁸.

לכאורה על פי שיטת הרמב"ם שהאחיזה אינה 'עבודה' לא מובן מדוע הגמ' מגדירה בפירוט את אופן אחיות העוף, וגם לא מובן מה הקושי המיוחד במליקה שעליו מדברת הגמ'. על כך יש להשיב, שהמליקה צריכה להעשות באופן מדויק ביותר, לחתוך את השדרה והמפרקת בלי לחתוך עמהם את רוב הבשר (חולין כ,ב), וראה להלן מערכה קסג), ולכן האחיות והחיתוך קשים לביצוע⁹. הגמ' מפרטת את צורת האחיות הטובה ביותר שבה העוף לא יזוז כלל¹⁰.

אברהם על הספרא, עמ' כב, בשם הגר"ד סולוביצ'ק.

8. ועיין בקרן אורה במנחות שם, שצייד שלדעת הרמב"ם גם הגבהת הכלי במנחה אינה עבודה כלל (אפילו בקידוש הקומץ, שלגביו פסק הרמב"ם שאין מקדשין בכלי שעל גבי קרקע), ואינה טעונה ימין.

9. אכן, במאירי ביומא (מז,ב) כתב שהקושי במליקה הוא לחתוך את השדרה והמפרקת בלי לחתוך עמהם את רוב הבשר. מפרשים אחרים כתבו, שהקושי הוא חיתוך השדרה והמפרקת בלי להעזר בסכין (תוס' יומא מט,ב ד"ה והאיכא; רבנו אליקים שם מז,ב).

שפירשו שכוונת הרמב"ם לשינויים אחרים: הבדיל בחטאת או לא הבדיל בעולה (רע"ב פ"ז משנה א-ב, ופירוש זה מוקשה, שכן אפילו לדעה להלן סה,ב שאם הבדיל בחטאת כשר – לא שמענו כן על מי שלא הבדיל בעולה, ראה להלן מערכה קסג הערה 12); לא חתך את רוב הבשר (מנחת יהודה, ועיין מערכה קסג, שברמב"ם משמע שאין צורך כלל לחתוך את רוב הבשר בחטאת); או הקדים את מיצוי החטאת להזאתה (מרומי שדה).

6. על דעת ר' שמעון בעניין זה עיין במערכה נז הערות 4-5.

7. בספר משנת שלום (סי' צז) כתב יתירה מזו, שלדעת השטמ"ק האחיות היא חלק מעבודת המליקה, ולכן אסור שכהן אחר יאחז בעוף, אפילו בימינו, וכן הובא במנחת

שנועץ הכהן **צפרניו** ממול ערפו דהיינו העצם הנקרא עצם המפרקת, וחותרך העצם **בצפרניו** עד שמגיע לסימנין וחותרך גם הסימנין **בצפרניו**, או רובו של אחד מהן". וכן גם במאירי (חולין שם ד"ה המולק מן העורף, וכיו"ב בד"ה זהו ביאור המשנה): "שכך דינה של מליקה, נועץ **צפרניו** ודורס...". משתמע שלדעתם ניתן למלוך ביותר מאשר אצבע אחת.

בעולת העוף

לשון רב בגמרא: "כיצד מולקין חטאת העוף", ולא ברור מדוע ציין דווקא את החטאת, שהרי לכאורה אין הבדל באחיזת העוף בין עולה לחטאת. יתכן ליישב את הקושי על פי השוואה ללשון התוספתא (זבחים ז,ב): "כיצד מולק בחטאת העוף? נותן שני גפיה" וכו', ובהמשך הברייתא הובא כל סדר עבודת החטאת, כגון שאינו מבדיל, ומזה מדמה, ונאכלת לכהנים. אם כן יש לומר, שהכותרת "חטאת העוף" נאמרה בגלל שאר הפרטים, ואכן, בהלכה הבאה נאמר במפורש: "**כשם שמולק בחטאת העוף – כך מולק בעולת העוף**, אלא שבעולת העוף היה מבדיל...". ממילא, יתכן שגם דברי רב במקורם כללו פרטים נוספים הנוגעים לחטאת בלבד, והגמ' הביאה כאן רק את הרישא הנחוצה לה.

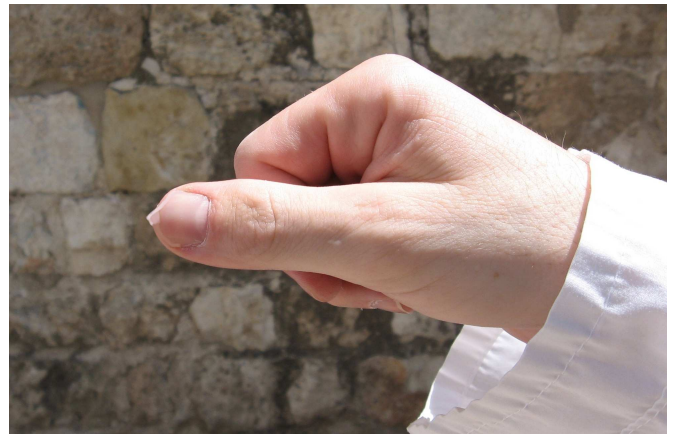
יותר קשה הדבר בלשון הרמב"ם. בהל' מעשה הקרבנות פרק ו, העוסק בקרבן עולה, כלל הרמב"ם את דיני עולת העוף (הל' כ-כג), ושם (הל' כג) פירט את צורת המליקה: "כיצד מולקין? קוצץ ויורד בצפורן ממול עורף... וצריך לחתוך שני הסימנים בעולה כשהוא יורד". ברור מלשונו, שבתחילת ההלכה כתב את הלכות המליקה המשותפות לחטאת ולעולה, ולאחר מכן דין מיוחד בעולה. בפרק ז עובר הרמב"ם לעסוק בהלכות החטאת, ובכללן חטאת העוף (הל' ו-י), ושם (הל' ח) כתב: "כיצד אוחו חטאת העוף בשעת מליקה? אוחו שתי רגליה...". הן הלשון והן המיקום מצביעים על כך שזהו דין יחודי לחטאת העוף, ואם לא כן – היה לו לכתוב פיסקה זו בפרק ו, כחלק מתיאור המליקה המשותפת לחטאת ולעולה!¹²

בשאלה זו התחבטו מפרשי הרמב"ם: יש אומרים שגם לדעתו העולה שוה לחטאת, והרמב"ם נקט לשון הגמ' (רדב"ז; ערוך השולחן עז,יא). ויש אומרים שכוונתו לחלק ביניהם, ולא ברור טעם הדבר (זבחי אפרים כאן ובדף מח,ב; הר המוריה). אפשר אולי להסביר זאת על פי מה שהתבאר לעיל, שלדעת הרמב"ם העוף נאחו ביד שמאל, וההקפדה על אופן אחיזה אינה אלא כדי לאפשר את החזקתו ללא תנועה כדי שהמליקה תהיה כהלכתה. ממילא, יתכן

ראיה לשיטת הרמב"ם מן השיטה שמציע רב, לתפוס את העוף גם בעזרת הגודל, וקשה להבין כיצד ניתן למלוך כך באותו גודל, ובלשונו של בעל 'חמדת דניאל': "הוא לא רק מן הקשות, אך גם מן הנמנעות"¹¹. יצויין, שבימי לימוד והתנסות מעשית בהלכות מליקה (בכולל 'בית הבחירה' ביישוב כרמי צור, וכן ביישיבת בית הבחירה' במכון המקדש), אכן התרשמנו שהדבר בלתי אפשרי.

באיזו אצבע מולקים?

בדברי חז"ל לא מצאנו קביעה מפורשת באיזו אצבע מולקים, וכך גם ברמב"ם (הל' מעשה הקרבנות ו,כג). בשיטה מקובצת כאן (אות יד) כתב שמולק בגודל, והדבר נובע בפשטות מדעתו הנ"ל שהאחיזה בימין דווקא, ומכיוון שראש העוף פונה לכיוון האגודל, והיא האצבע שחופשית למלוך – הרי שהמליקה נעשית בה. מסתבר, שגם לדעתו אין זה דין מיוחד למלוך באגודל, אלא שכך נוח יותר, וכן כתב במקדש דוד (סי' כח,ד), שהמליקה באגודל אבל אין דין קבוע בדבר. לעומת זאת, במאירי בחולין (יט,ב) כתב שיש לחתוך את השדרה והמפרקת "בצפורנו הקצרה [כלומר, צרה] והמחודדת", כדי שרוב הבשר ישאר קיים בשעת חיתוך הסימנים והעוף לא ימות לפני המליקה, ונראה שלדעתו אין למלוך באגודל, מפני רוחבו, אלא אם כן יגדל חלק מצפורנו ויגזור את היתר. ביראים סי' תנו כתב: "**ובמה הוא מולק? באצבעו הימנית**, כדתנן בפ' חטאת העוף מלק בשמאל פסול", ונראה ש"אצבעו" שנקט לאו דווקא.

הצפורן שבה מולקים. לא נאמר בדברי חז"ל ובמפרשים שיש למלוך באצבע מסוימת, אבל באופן טבעי הדבר נעשה באגודל, שהוא החזק יותר. לשם כך יש לחדד את הצפורן, כלשון המאירי "בצפורנו הקצרה והמחודדת", כדי שניתן יהיה לחתוך את המפרקת ללא חיתוך רוב הבשר שבה, ולהגיע אל הסימנים.

בספר החינוך (מצוה קכד) כתב: "ופירוש מליקה הוא

שגרס כגירסת הילקוט שמעוני (רמז תעד): "במתניתא תנא... ומותח צוארה על רוחב גודל שתי אצבעותיו". אבל בהל' מעשה הקרבנות כתב: "ומותח צוארה אל רוחב שתי אצבעותיו". בשו"ת מאיר נתיבים (סי' יב) עמד על כך שמבחינה מעשית לא ניתן למלוך בגודל שעליו מונח צואר העוף, והעלה אפשרות שבזה נחלקו רב המתניתא, האם האחיזה טעונה ימין; ודחה, שבגמ' לא משמע שנחלקו בזה.
12. גם בפירושו לזבחים ו,ד כתב את "סדר מליקת חטאת העוף".

10. כיוצא בזה מצאנו בהקרבת התמיד, שההלכה מגדירה את דרך עקידתו, בין השאר כדי לתפסו היטב (הל' תמידין ומוספין א,יא וברדב"ז).

11. בפרט על פי לשון הגמ' 'מותח צוארה על רוחב גודלו', כלומר, על המקום הרחב שבגודל, שהוא סמוך לצפורן, וכיצד ניתן לכופף גודלו כל כך? ויש להעיר על לשון הרמב"ם בפירוש המשנה, בהבאת דעת המתניתא: "ומותח את צוארו על הגודל שיעור רוחב שתי אצבעות ומולק", כלומר, שגם לשיטה זו הצואר על הגודל. ואפשר

הכהן או מחוצה לו, והרמב"ם פסק כדעה השניה. הרמב"ם כותב שמצוה לעשות כסדר דברים זה דווקא, אם כי הדבר אינו מעכב.

מחלוקת מהותית יותר קיימת באשר ליד בה העוף אחוז: לדעת השטמ"ק, כשם שהמליקה בימין – כך גם האחיזה, מפני שלדעתו אף זו עבודה, ואילו לדעת הרמב"ם הכהן מניח את העוף בשמאלו ומולק בימינו. גם באחרונים הדעות חלוקות בדבר.

דעת השטמ"ק שהמליקה נעשית באגודל, אם כי נראה שגם לדעתו אין זו חובה, אלא שכך נוח יותר על פי צורת האחיזה. המאירי סבור שיש למלוך בצפורן צרה, ונראה שלדעתו יש להעדיף את אחת האצבעות הקטנות. מדברי ספר החינוך עולה שניתן למלוך בכמה אצבעות בבת אחת.

בתוספתא מבואר שאין הבדל בכל זה בין החטאת לעולה, ונחלקו מפרשי הרמב"ם האם לדעתו סדר האחיזה הנ"ל נאמר בחטאת בלבד.

שבעולת העוף, שבה יש להבדיל לגמרי את הראש מן הגוף (כך דעת הרמב"ם, ראה מערכה קסג), אין צורך לדקדק כל כך באופן האחיזה, מה שאין כן בחטאת, שבה אסור להבדיל לגמרי את הראש, ומאידך מותר לחתוך את שני הסימנים (כך דעת הרמב"ם, ראה במערכה הנ"ל), ונמצא שאם העוף יפרפר – הראש עלול להנתק בקלות.

על פי מה שהתבאר לעיל בעניין לשון הרמב"ם "אם שינה ואחז מכל מקום כשרה", שהדבר מבוסס על פירושו למשנה, הרי שיש להוכיח כדעת הרדב"ז שצורת האחיזה זהה בחטאת ובעולה, שכן גם על עולת העוף כתב הרמב"ם (פ"ז מ"ב): "גם אומרנו כמעשה עולה לשם עולה כשרה – ואפילו שינה במליקתה".

סיכום

בשעת המליקה הכהן אוחז את כנפי העוף בין שתיים מאצבעותיו, ואת רגליו בין שתי אצבעות אחרות. בגמ' הובאו שתי דעות בשאלה האם העוף מונח בתוך כף ידו של

מערכה קנט. מתן הדם בחטאת העוף (סד,ב)

קבלת דם העוף בכלי שרת. הזאת דם העוף נעשית ישירות מגופו, והגמרא (צב,ב) מסופקת האם מתן דמו בכלי פוסל אותו.

לכאורה בתוספתא (זבחים א,ח) הדבר מפורש: "דם כל הניתנין למעלה – מקבל בכלי ונותן ביד, ואם נתן בכלי פסול. דם כל הניתנין למטה – מקבל בכלי ונותן בכלי, אם נתן ביד פסול.... אבל בעוף אינו כן, אלא שבעולת העוף ממצה בעצמו ובחטאת העוף מזה וממצה מעצמו, כולן שקיבלו בכלי והיזו ביד, ביד והיזו בכלי – הרי אלו פסולין". וכן כתב בפירושו 'תוספות אחרות' לספרא (ויקרא חובה פרק

נאמר בתורה על חטאת העוף: "והיזה מדם החטאת על קיר המזבח, והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח חטאת הוא" (ויקרא ה,ט). שתי פעולות הזכרו כאן: הזאה ומיצוי, ויש לברר את הלכותיהן ויחסן זו לזו (על צורת המיצוי המדויקת ראה במערכה הבאה).

הזאת הדם מהעוף

בדרך כלל, זריקת דם הקרבנות על המזבח נעשית מן הכלי, המזרק שבו התקבל הדם. הזאת חטאת העוף נעשית בדרך אחרת, על ידי הנעת העוף עצמו עד ליציאת דם ממנו אל המזבח. כך נאמר בברייתא: "והזה מדם החטאת – מגוף החטאת. הא כיצד? אוחז בראש ובגוף ומזה על קיר המזבח". ופירושו רש"י (ד"ה מגוף) ותוס' (ד"ה מגופה), ש"מגוף החטאת" בא כניגוד להזאה באצבע או מן הכלי. תוס' מבארים, שהדבר נלמד מלשון "והזה" ולא "ולקח... והזה" (עיין בהרחבה במלבי"ם ויקרא אות שלד).

הגמ' להלן (צב,ב) מעוררת ספק בדין זה: "אצרוכיה הוא דלא אצרוכיה רחמנא כלי שרת... או דילמא מיפסל פסל ביה רחמנא כלי שרת?" (הנפקא מינה שם לעניין דם הנשפך מן העוף על הרצפה ואספו בכלי, האם ניתן להזותו על המזבח), ונשאר הדבר בספק, כלשון הרמב"ם (הל' פסולי המוקדשין ב,כ): "הרי זה ספק אם הכלי פוסל בדמה או אינו פוסל".

הערה 2, לפיו אין ספק שהכלי פוסל.

1. בקרן אורה שם זן בשאלה, האם על הצד שהכלי כשר – הרי זה לכתחילה. זבחי צדק שם פירש את הספק באופן מחודש (ראה מערכה רלו